

РОЗДІЛ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ З ПРОКАТУ МАЙНА

FEATURES OF THE INTERNAL CONTROL ORGANIZATION AT PROPERTY RENTAL ENTERPRISES

У статті розглянуто особливості організації внутрішнього контролю на підприємствах з прокату майна. Раціональна організація внутрішнього контролю як важливого інструменту управління підприємством, забезпечує виконання завдань пов'язаних із виявленням та попередженням небезпек в процесі здійснення прокатного бізнесу. Визначено основні елементи системи внутрішнього контролю підприємств з прокату майна – контрольне середовище, цілі, функції, завдання, принципи, суб'єкти, об'єкти, процедури контролю, методи і користувачі контрольної інформації. Організацію системи внутрішнього контролю підприємств прокатного бізнесу визначено як сукупність дій, що спрямовані на забезпечення ефективного функціонування взаємопов'язаних й взаємозалежних його елементів, завдяки чому внутрішній контроль набуває раціональних характеристик необхідних для реалізації поставлених завдань й досягнення цілей, намічених власниками та менеджментом підприємства.

Ключові слова: внутрішній контроль, організація внутрішнього контролю, суб'єкти та об'єкти контролю, принципи контролю, процедури контролю, підприємства з прокату майна.

The article examines the peculiarities of the organization of internal control at property rental enterprises. The main elements of the internal control system of property rental enterprises are determined – control environment, goals, functions, tasks, principles, subjects, objects, control procedures, methods and users of control information. The organization of the internal control system of rental business enterprises is defined as a set of actions aimed at ensuring the effective functioning of a set of interconnected and interdependent elements, thanks to which internal control acquires rational characteristics necessary for the implementation of the tasks and achievement of the goals set by the owners and management of the enterprise. Attention is drawn to the fact that approaches to the organization of internal control will depend on the policy followed by the owners and management of the enterprise in order to establish an effective mechanism for the functioning of this control system. The purpose and goals of internal control in the information provision of the management system of the decision-making process in order to create conditions for the effective operation of rental business enterprises are specified. Determining the functions of internal control. It is recommended to start the organizational process with the setting of control tasks, based on which the control objects and the list of control procedures that will be used in the process of their verification are specified. The need to implement all stages of the organization of internal control in compliance with the key principles of control was considered. Attention is paid to the world practice of using the COSO model of internal control construction, with the definition of the conceptual basis of risk management and the goals it is focused on achieving. The importance of identifying risks associated with the functioning of control objects of property rental enterprises is revealed, which directs the attention of internal control to those areas where financial losses are most likely to occur. Attention is focused on the need to define the circle of persons who carry out control, i.e. control subjects who will perform specific tasks of control of property rental activities. It is recommended to distribute powers between control subjects in accordance with job duties in the organizational structure of the enterprise or internal control service, with the establishment of information links between all control subjects. The possibility of organizing internal control at rental business enterprises under outsourcing conditions was considered.

Key words: internal control, organization of internal control, subjects and objects of control, control principles, control procedures, property rental companies.

УДК 657.633.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct79-8>

Грищенко О.В.¹

аспірант кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування за ОНП «Облік і оподаткування», Львівський торговельно-економічний університет

Gryshchenko Ostep

Lviv University of Trade and Economics

Постановка проблеми. Сучасному прокатному бізнесу доводиться функціонувати у постійно мінливих реаліях зовнішнього навколишнього середовища коли стрімко зростають ризики і невідомості, які суттєво впливають на процеси, що відбуваються на підприємствах з прокату майна. На такі виклики здатна адекватно реагувати ефективна система внутрішнього контролю, створена відповідно до вимог нормативних документів та потреб керівництва суб'єкта господарювання. Раціонально організована система внутрішнього контролю, будучи основним інструментом

управління, вирішує важливі завдання пов'язані із виявленням і попередженням небезпек для функціонування суб'єктів бізнесу, що здійснюють діяльність з прокату майна.

Разом з тим, проведені дослідження засвідчують, що внутрішній контроль предметів прокату на вітчизняних підприємствах не відповідає сучасним потребам системи управління майном. Зумовили таку ситуацію досить громіздке та нераціональне інформаційне забезпечення, відсутність первинних документів і облікових реєстрів, які б дозволяли ефективно виконувати функцію

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0589-8716>

оперативного обліку і внутрішнього контролю наявності та руху прокатного майна й були адаптованими до використання новітніх інформаційних технологій. Відсутність сучасної системи внутрішнього контролю не дозволяє забезпечувати менеджмент достовірними даними про фактичний фінансовий стан підприємств з прокату майна, збереження ресурсів, законність та економічну ефективність господарських операцій, а також окремі диспропорції у нормальному режимі діяльності. У зв'язку з цим виникає потреба подальших наукових досліджень з метою вироблення нової концепції внутрішнього контролю з врахуванням вимог сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематику організації й ефективного функціонування внутрішнього контролю розглядали у своїх наукових працях такі учені, як: С.В. Бардаш, Р.В. Бойко, Р.М. Воронко, Т.А. Бутинець, Є.В. Калюга, Т.В. Ковтун, Р.О. Костирко, П.О. Куцик, В.П. Пантелеєв, С.М. Петренко, Л.Г. Столяр, В.О. Шевчук та ін. Проте, на сьогоднішній день актуальними й недостатньо дослідженими залишаються питання організації внутрішнього контролю на підприємствах, які провадять свою діяльність у сфері прокату майна із врахуванням специфіки цього бізнесу. Тому, ці питання потребують подальших наукових досліджень, враховуючи сучасні тенденції зростання попиту на послуги з прокату речей.

Постановка завдання. Метою саттти є визначення основних теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій із удосконалення організаційних механізмів функціонування внутрішнього контролю на підприємствах з прокату майна для налагодження якісного інформаційного забезпечення системи управління цих підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Необхідність створення ефективної системи внутрішнього контролю, у першу чергу, на середніх та великих підприємствах, які здійснюють діяльність з прокату майна, зумовлена зростаючими інформаційними потребами їхнього менеджменту в умовах ускладнення економічних взаємовідносин між господарюючими суб'єктами.

До характерних недоліків системи внутрішнього контролю на підприємствах з прокату майна можна віднести: відсутність чіткого розподілу обов'язків щодо контролю операцій з прокату майна, недостатній рівень регламентування функцій внутрішнього контролю, на окремих підприємствах спостерігається відсутність контрольних відомостей предметів прокату, де були б зафіксовані помилки і зловживання, мають місце випадки списання предметів прокату без належного документального оформлення, формального проведення інвентаризацій, недостатній рівень використання можливостей сучасних інформаційних

технологій і засобів автоматизації для удосконалення внутрішнього контролю.

Аналіз економічної літератури засвідчив різні підходи до визначення внутрішнього контролю нормативними документами та науковцями. У Міжнародних стандартах аудиту, зокрема у МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» дано трактування внутрішнього контролю як процесу, розробленого, запровадженого і підтримуваного тими, кого наділено найвищими повноваженнями, управлінським персоналом, а також іншими працівниками для забезпечення достатньої впевненості щодо досягнення цілей суб'єкта господарювання стосовно достовірності фінансового звітування, ефективності й результативності діяльності, а також дотримання застосовних законів та нормативних актів [5].

На початковому етапі організації внутрішнього контролю здійснюють оцінювання відповідності мети та стратегії підприємства поточному стану діяльності. При цьому важливого значення набуває оцінювання відповідності внутрішнього контролю потребам менеджменту, тобто чи забезпечує його функціонування виконання поставлених завдань. Маючи інформацію про поточний стан внутрішнього контролю, наявні недоліки можна визначити напрями його поліпшення.

Здійснюючи організацію внутрішнього контролю на підприємствах прокатного бізнесу, важливо чітко усвідомлювати, що саме необхідно організувати в контрольному середовищі, встановити рівні організації контролю й користувачів контрольної інформації. З цього приводу В.П. Пантелеєв відмічає, що з метою організації внутрішнього контролю важливо окреслити сукупність параметрів, які є актуальними для діяльності конкретного підприємства [8].

Отже, раціональна організація системи внутрішнього контролю підприємств прокатного бізнесу потребує визначення основних елементів, які її утворюють (рис. 1).

Контрольне середовище підприємств прокатного бізнесу передбачає обізнаність і дії їхнього керівництва, зосереджені на встановленні та підтриманні характеристик, які забезпечують якісне функціонування системи внутрішнього контролю та виконання покладених на неї функцій. Контрольне середовище впливає безпосередньо на вибір відповідних засобів контролю.

Мета внутрішнього контролю впливає з визначення його місця у структурі управління підприємством та цільового призначення. Акцентуючи увагу на управлінському спрямуванні внутрішнього контролю, Л.В. Нападовська стверджує, що мета контролю не може бути сконцентрованою на запровадженні жорсткої межі задля покарання,

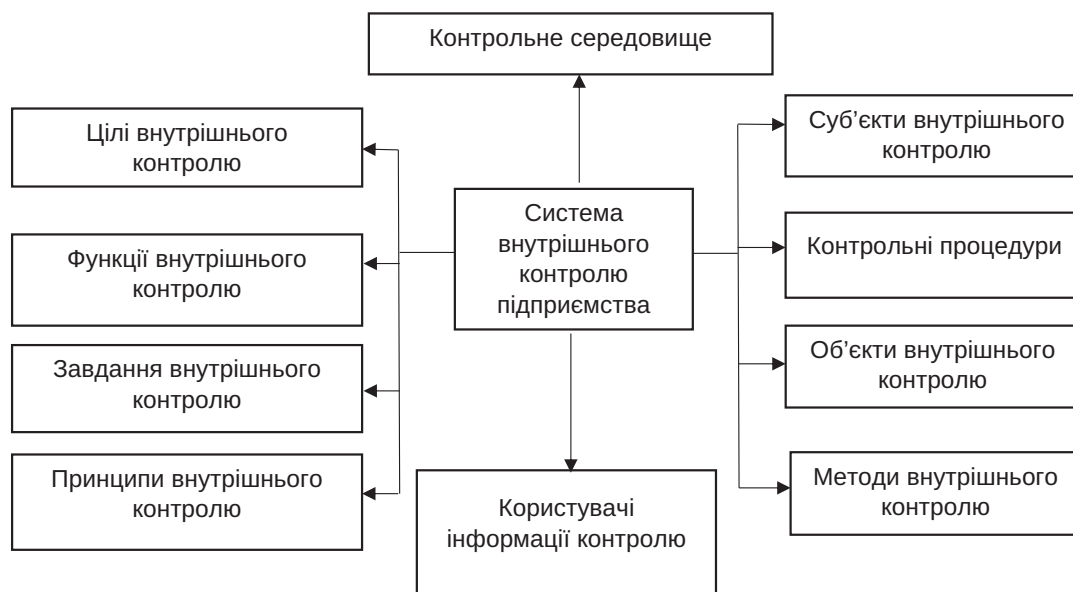

Рис. 1. Основні елементи системи внутрішнього контролю підприємств з прокату майна

Джерело: сформовано автором

а має служити інструментом допомоги менеджменту в організації самоконтролю й ефективного прийняття рішень [7, с. 36].

Цілі внутрішнього контролю полягають в інформаційному забезпеченні системи управління процесу ухвалення рішень з метою створення умов для ефективної діяльності підприємства в конкурентному середовищі, забезпеченні збереження майна, раціонального використання ресурсів та дотримання вимог нормативних документів й внутрішніх регламентів кожним працівником, своєчасній адаптації підприємства до кризових ситуацій та інших внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Визначаючи функції внутрішнього контролю підприємств прокатного бізнесу, ми дотримуємось позиції Р.М. Воронка, який до основних функцій контролю відносить інформаційну, профілактичну, коригувальну, мобілізуючу і виховну.

Виходячи з визначених цілей і функцій, внутрішній контроль виконує завдання, які конкретизують з врахуванням специфіки діяльності кожного підприємства, де він функціонує:

- перевірка дотримання законів й інших нормативних актів, а також правил облікової політики, положень, інструкцій, наказів й рішень керівництва або власників;
- зменшення ризиків під час здійснення операцій, пов'язаних із ефективністю використання ресурсів;
- дослідження стану бухгалтерського обліку, його моніторинг й розроблення рекомендацій щодо удосконалення;
- перевірка наявності, стану й збереження майна;
- контроль облікових даних та іншої оперативної інформації, включаючи експертизу засобів й

способів, які використовують для отримання, оцінювання, класифікації такої інформації та формування на її основі звітності, а також аналіз показників звітності;

- оцінювання програмного забезпечення, яке використовує підприємство;
- дослідження й оцінювання контрольних процедур в структурних підрозділах підприємства;
- робота над спеціальними проектами та оцінювання ефективності функціонування системи внутрішнього контролю;
- службові розслідування окремих господарських операцій за завданням керівництва;
- розроблення і подання пропозиції для усунення виявлених недоліків й заходів з підвищення ефективності управління.

Виконуючи превентивну функцію внутрішній контроль на підприємствах прокатного бізнесу, має завдання запобігати незаконним та економічно неефективним операціям ще до початку їхнього здійснення.

Організація внутрішнього контролю на підприємствах прокатного бізнесу відбувається з дотриманням принципів, які дають змогу оптимізувати контрольний процес й зосереджують контрольні процедури на досягненні кінцевої мети. На думку Т.А. Бутинець, система контролю має ґрунтуватися на принципах повного контролю, самоконтролю, безперервності контролю, вступного контролю, принципі "сита" (відсіювання документів, які складені неправильно, містять помилки, виправлення тощо), ранжування документів за їх важливістю [1, с. 7]. Ми дотримуємось позиції науковців, які принципи внутрішнього контролю виділяють у дві основні групи: принципи організації та принципи здійснення внутрішнього контролю. А принципи

здійснення внутрішнього контролю ще розділяють на загальні і специфічні [2, с. 232–233; 4, с. 19–20]. На нашу думку, до найбільш важливих принципів організації внутрішнього контролю підприємств прокатного бізнесу потрібно віднести принципи ефективності і об'єктивності.

Під час організації внутрішнього контролю важливо чітко ідентифікувати суб'єкти та об'єкти контролю. Об'єктами внутрішнього контролю підприємств з прокатного бізнесу є їхнє майно та джерела утворення, витрати, доходи, фінансові результати, інші економічні операції; фінансова, внутрішня, податкова і статистична звітності; діяльність різних служб та підрозділів підприємства; ідентифікація й оцінювання ризиків. Стан та зміни об'єктів контролюють з використанням необхідних процедур суб'єкти внутрішнього контролю, якими можуть бути керівники різних рівнів, спеціалізовані підрозділи, працівники або інші особи.

Організація внутрішнього контролю на підприємствах з прокату майна має забезпечувати його не формальний, а реальний та систематичний характер. До ознак такого контролю можна віднести: систематичний контроль усіх показників фінансово-господарської діяльності підприємства, оперативні перевірки використання виробничих ресурсів керівниками структурних підрозділів; контроль, що базується на точних оцінках, об'єктивних вимірниках, який здійснюють керівник підприємства, його заступники, головний бухгалтер, облікові працівники й інші фахівці апарату управління; забезпечення зворотного зв'язку із контрольованим об'єктом [3, с. 51].

У світовій практиці використовують модель побудови внутрішнього контролю COSO, яка розроблена Комітетом організацій-спонсорів Комісії Тредуея, що згодом була удосконалена до моделі COSO Enterprise Risk Model (ERM). Вона об'єднує елементи системи внутрішнього контролю й елементи системи управління ризиками підприємства [9].

Концептуальна основа управління ризиками у моделі COSO ERM зосереджена на досягненні цілей організації у розрізі чотирьох категорій:

1) стратегічних цілей (strategic) – цілей високого рівня, співвіднесених з місією/баченням організації;

2) операційних цілей (operations) – досягнення ефективного та результативного використання ресурсів;

3) цілей у сфері підготовки звітності (reporting) – забезпечення достовірності звітності;

4) цілей у сфері дотримання законодавства (compliance) – додержання законодавчих й нормативних актів, які стосуються діяльності організації.

Тому ризики, які виникають під час діяльності підприємств прокатного бізнесу доцільно поділяти на ті, які стосуються: досягнення стратегічних

цілей забезпечення сталого розвитку підприємств; порушень чинного законодавства, яке регламентує порядок здійснення, обліку й забезпечення діяльності цих підприємств; нераціонального використання ресурсів; відсутності достовірних даних про стан активів, джерела їх формування, доходи, витрати і результати діяльності.

Внутрішній контроль діяльності підприємств прокатного бізнесу потрібно здійснювати у певній послідовності: на стадії планування (бюджетування) економічних показників діяльності оцінюють оптимальність, раціональність й ефективність різних видів управлінських рішень і відповідність їх загальній стратегії розвитку підприємства; в процесі реалізації і регулювання управлінських рішень оцінюють можливості досягнення бажаних результатів у співставленні з понесеними витратами; під час здійснення облікових процедур перевіряють раціональність й ефективність використання ресурсів підприємства відповідно до затверджених бюджетів, а також доцільність та законність господарських операцій підприємства.

Найоптимальніший варіант організації внутрішнього контролю передбачає створення спеціального структурного підрозділу підприємства – служби внутрішнього контролю (аудиту), яка є безпосередньо підпорядкованою керівництву (власникам) підприємства. У зв'язку з цим, організацію внутрішнього контролю для підприємств з прокату майна ми розглядаємо як створення відповідної контрольної служби.

На службу внутрішнього контролю покладено вирішення широкого кола завдань, зокрема: перевірка законності здійснення операцій, пов'язаних із прокатом майна; контроль повноти й точності оформлення первинними документами господарських операцій з руху предметів прокату та своєчасності їхнього складання і подання; перевірка відповідності записів на рахунках бухгалтерського обліку прийнятій обліковій політиці; моніторинг дотримання працівниками підприємства вимог посадових інструкцій; перевірка ефективності ведення бізнесу з прокату майна та фінансового стану підприємства.

Здійснення внутрішнього контролю наявності, стану та використання прокатного фонду підприємства покладено на різних суб'єктів. Тому окремі науковці поділяють внутрішній контроль на бухгалтерський, адміністративний, внутрішній аудит і самоконтроль, виходячи із можливих чотирьох різних ініціаторів проведення контролю, якими можуть бути бухгалтерія підприємства, менеджмент, контролери (аудитори) та працівники [7, с. 71]. При цьому досить важливо правильно розподілити посадові обов'язки окремих суб'єктів контролю щодо виконання ними контрольних функцій. Особливу увагу потрібно приділяти розподілу контрольних повноважень під час організації

поточного контролю, коли обов'язки розподіляють таким чином, щоб різні працівники могли здійснювати взаємний контроль за наявністю і рухом прокатного майна. Наприклад, підписання акту надходження предметів прокату завідувачем складу та завідувачем прокатного пункту, який видає майно на прокат, підтверджує операцію фізичного переміщення речей, контролю матеріально-відповідальних осіб, а також обов'язок присвоєння інвентарних номерів, який покладають на завідувача складу.

Самоконтроль можна вважати найбільш ефективною і економічною формою внутрішнього контролю, яка означає систематичне зіставлення працівниками підприємства, незалежно від займаної посади, результатів праці, які вони отримують безпосередньо самі, їхні співробітники чи підлеглі з тими завданнями або обов'язками, котрі визначені планами чи посадовими інструкціями.

Організаційна структура підприємства і рівень, який займають у ній суб'єкти внутрішнього контролю впливають на періодичність створення інформаційного забезпечення для цілей контролю і ухвалення рішень. Суб'єкти внутрішнього контролю низового рівня повинні здійснювати контроль за кожною операцією, яка стосується предметів прокату, тоді як менеджерам вищого рівня інформація потрібна за певний період часу (тиждень, місяць, квартал). Керівництву ж найвищого рівня інформація для ухвалення рішень може надходити ще за більший період часу. За такої організації внутрішнього контролю виникає потреба розроблення внутрішньої звітності, яка має забезпечити менеджмент різних рівнів управління інформацією для контролю й ухвалення обґрунтованих рішень. Розподіл посадових обов'язків щодо контролю операцій з прокату майна і налагодження системи внутрішньої звітності є необхідними умовами створення інформаційного середовища внутрішнього контролю підприємств прокатного бізнесу.

Іншим можливим варіантом організації внутрішнього контролю, який можна запропонувати для підприємства з прокату майна і який все більше стає популярним у даний час – це виконання функцій внутрішнього контролю зовнішніми спеціалізованими виконавцями на умовах часткового або повного аутсорсингу. Аутсорсинг внутрішнього контролю дає змогу підприємствам прокатного бізнесу отримати доступ до спеціальних знань та досвіду, інноваційних методів й технологій здійснення контролю.

Моніторинг заходів внутрішнього контролю передбачає оцінювання якості процедур контролю за підсумками їх реалізації. Також важливою складовою організації внутрішнього контролю підприємств прокатного бізнесу є оцінювання якості його функціонування.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, ефективну діяльність підприємств з прокату майна забезпечує раціонально організована система внутрішнього контролю. Внутрішній контроль є формою постійного зворотного зв'язку, використовуючи яку менеджери отримують необхідну інформацію про реальний стан керованого об'єкта та результати реалізації управлінських рішень. Він має важливе значення для вироблення почуття відповідальності працівників перед керівниками відповідних підрозділів, а останніх – перед вищим керівництвом і власниками та спрямований на забезпечення реалізації стратегічних цілей діяльності підприємств з прокату майна.

Під організацією системи внутрішнього контролю на підприємствах прокатного бізнесу потрібно розуміти сукупність дій, які спрямовані на забезпечення належного функціонування взаємопов'язаних та взаємозалежних його елементів, завдячуючи чому внутрішній контроль набуває раціональних параметрів для виконання поставлених завдань й досягнення цілей, визначених власниками і менеджментом підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутинець Т.А. Вивчення господарських ситуацій внутрішніми контролерами. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу: міжнародний збірник наукових праць*. Житомир : ЖДТУ, 2010. № 3 (15). С. 5–17.
2. Воронко Р.М. Контроль у системі споживчої кооперації України: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Львів : Видавництво ЛТЕУ, 2016. 448 с.
3. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства : навч. посібник / [за ред. М.Д. Корінка]. Фастів : Поліфаст, 2006. 440 с.
4. Гуцаленко Л.В., Коцупатрий М.М., Марчук У.О. Внутрішньогосподарський контроль : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
5. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2018 року. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-auditu>
6. Назаренко О.В., Волошина О.І. Організація системи внутрішнього контролю підприємства в умовах сільськогосподарського виробництва. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2011. Вип. 20. Ч. 2. С. 201–205.
7. Нападівська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. 224 с.
8. Пантелеєв В.П. Гносеологія організації внутрішнього контролю. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць*. Суми, 2007. Вип. 22. С. 359–367.
9. Enterprise Risk Management – Integrated Framework / Committee of Sponsoring Organizations

of the Treadway Commission (COSO). N.Y. 2004. URL: <http://www.coso.org>

10. Куцик П., Куценко Н. Сучасний стан обліку та внутрішнього контролю предметів прокату. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. Вип. 3. С. 43–48.

REFERENCES:

1. Butynets T.A. (2010) Vyvchennia hospodarskykh sytuatsii vnutrishnimy kontroleramy [Study of economic situations by internal controllers]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu ta analizu: mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Zhytomyr : ZhDTU*, vol. 3 (15), pp. 5–17. (in Ukrainian)

2. Voronko R.M. (2016) Kontrol u systemi spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia [Control in the consumer cooperative system of Ukraine: current state and development prospects: monograph]. Lviv : Vydavnytstvo LTEU. (in Ukrainian)

3. Vnutrishnii kontrol hospodarskoi diialnosti pid-priemstva : navch. posibnyk [Internal control of the economic activity of the enterprise] [za red. M.D. Korinka]. Fastiv : Polifast, 2006. (in Ukrainian)

4. Hutsalenko L.V., Kotsupatryi M.M., Marchuk U.O. (2014) Vnutrishnohospodarskyi kontrol : navch. posib. [Internal control]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. (in Ukrainian)

5. Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suput-

nikh posluh, vydannia 2018 roku [International standards for quality control, auditing, review, other assurance and related services, 2018 edition]. Available at: <https://www.mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-audit>

6. Nazarenko O.V., Voloshyna O.I. (2011) Orhanizatsiia systemy vnutrishnoho kontroliu pidpriemstva v umovakh silskohospodarskoho vyrobnytstva [Organization of the internal control system of the enterprise in the conditions of agricultural production]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. vol. 20(2), pp. 201–205. (in Ukrainian)

7. Napadovska L.V. (2011) Vnutrishnohospodarskyi kontrol v rynkovii ekonomitsi : monohrafiia [Internal economic control in the market economy: monograph]. Dnipropetrovsk : Nauka i osvita. (in Ukrainian)

8. Panteleiev V.P. (2007) Hnoseolohiia orhanizatsii vnutrishnoho kontroliu [Epistemology of internal control organization]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy : zb. nauk. prats. Sumy*, vol. 22, pp. 359–367. (in Ukrainian)

9. Enterprise Risk Management – Integrated Framework / Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). N.Y. 2004. Available at: <http://www.coso.org>

10. Kutsyk P., Kutsenko N. (2013) Suchasnyj stan obliku ta vnutrishn'oho kontroliu predmetiv prokatu [The current state of accounting and internal control of rental items]. *Bukhhalters'kyj oblik i audyt*, vol. 3, pp. 43–48.